

Ulla Ryum (f. 1937)

Det er 10 år siden Ulla Ryum udgav sit seneste værk, men det er længe siden hun gjorde det første gang. Helt tilbage i 1962 udkom hendes første roman 'Spejl', og hun har derefter produceret et utal af værker. Nu genindtræder hun på den litterære scene med et eksistentiaalistisk papir i lommeformat.

Ulla Ryums forfatterskab og virke spænder bredt, og tæller adskillige romaner, lyrik, kortprosa og dramaer. Endvidere har hun undervist på både Statens Teaterskole, Filmskolen og Forfatterskolen. Og så har hun modtaget et hav af priser og legater.

Kendetegnende for Ulla Ryums værker, med Natsangersken (1963) og Latterfuglen (1965) som ypperlige eksempler, er en fabulerende kredsen om tilværelsens særegenheder, om ensomhed og fremmedhed, om den besværlige famlen efter forsoning med sig selv og verden, om længsel efter udfrielse, i et ofte surrealistisk univers, der bevæger sig hinsides den sunde fornuft. Men det er det er det leve(n)de liv, ikke det mystiske, hun konfronterer læseren med.

Hun skriver med en seriøsitet og en ømhed for det sære og det misforståede, snart medfølede, snart barsk, men altid med en personlig investering og en hengivenhed for det menneskeliv der bevæger sig på kanten, uden at lade sig entydigt klassificere.

Drøm og virkelighed, det rationelle og irrationelle, hverdagstrivialiteten og den eksistentiaalistiske betragtning og ikke mindst tid og rum smelter umærkeligt og uproblematisk sammen i et prosalyrisk narrativ, der ofte kan forekomme både kryptisk og u håndgribeligt, men måske blot kræver viljen til at 'lukke øjnene og se'.

Dengang engang - et eksistenspapir

© 2009 Ulla Ryum

Non-redaktion: Simon Darø,

Kasper Kjeldgaard Stoltz & Kristina Stoltz

Omslag, sats og layout: [FINGERPRINT]

Tryk: Lasertryk

Eneste trykte oplag i 250 nummererede eksemplarer

Udgivet med støtte fra Kunstrådets Litteraturudvalg

ISBN 978-87-92509-04-8

Udgivelsesfesten blev holdt på Underwood Ink.

Ryesgade 30A

[FINGERPRINT]s tidligere udgivelser,

findesteder og anmeldelser

findes på www.forlaget-fingerprint.dk

ULLA RYUM
DENGANG ENGANG
et eksistenspapir

#4
[FINGERPRINT]
2009

Dengang engang for længe siden var der mennesker som stadig skrev digte og kortere poetiske tekster, de kaldte det prosalyriske afsnit. Dengang kunne man stadig være heldig at møde en forfatter i levende live; jeg er selv en poet eller muligvis en digter, som de også blev kaldt.

Man kunne straks se det, når man mødte de rigtige af dem; dette, at de altså skilte sig ud fra de almindelige mennesker, som normalt omgav en. Dengang så jeg meget nøje efter, når jeg passerede en af arten, det var ganske ofte tidligt på eftermiddagen, hvor de ligesom dyr søgte fodringsstederne. Specielt i forstæder til større metropoler kunne man være sikker på at møde adskillige af slagsen. Jeg havde som alle andre tidligt lært at se de særlige kendetegn for intellektuelle eller kunstneriske væsner, og jeg kan med stolthed meddele, at jeg endnu aldrig har taget fejl. Hvis jeg endelig en sjælden gang var stødt på et væsen, som

fremviste nogle forvirrende anderledes kendetegn, så behøvede jeg blot udstøde en høj skærende lyd ved at presse luften gennem mine sammenbidte tænder, hvorved en ubehagelig ganske karakteristisk, uvenlig lyd plejede at opstå. Jeg var ikke den eneste, der benyttede mig af denne lydfrembringelse, vi var mange, som havde været tvunget til at lære den i vores yngre år. Det var dengang tiderne stadig blev kaldt ”de gode gamle dage”, hvilket virkelig var misvisende i en sådan grad, at det næsten var umuligt i dag at finde nogen, som havde lyst til at huske nogen erindringer fra dengang. Heldigvis passerede disse gode gamle dage meget hurtigt, de kunne ikke engang måles i en menneskealder, så skaderne ved disse erindringer har ikke sat sig varige spor; de eneste var et ejendommeligt vejnetværk af små, ofte ufremkommelige stier, som passerede tæt grøn bevoksning og vandløb af forskellig art, idet disse naturlige forekomster blev betragtet som stor

skønhed og øjensynligt med djævelens vold og magt burde nydes af svagere sjæle hver eneste time, de ikke var trygt i gang med deres daglige dont. Fritidssysler blev det også kaldt, men da de ikke var produktive, forkortede man benævnelsen til blot ”fritid”.

Jeg begyndte at arbejde intenst med at indsamle materiale om ”fritid”, og det gik op for mig, at der i ordet fritid var en mystisk nøgle til de dybeste erindringslag hos menneskeslægten. Underbenævnelsen ”fritidssysler” kunne snart sagt enhver aktivitet, som blev udvekslet mellem menneskelige individer og af og til dyr, beskrives som noget meget attraktivt og helt særegent for arten ”menneskeligt væsen”. Jeg forsøgte at kategorisere, men så mig hurtigt præget på en uheldig måde af de for tiden mest aktuelle eller elskede af syslerne. Det var som om de afsatte en smitte, når de havde passeret lufthavet i det rum, hvor jeg arbejdede og det fik mig selvfølgelig til at iværksætte nøjere undersøgelser af

eventuelle tilførte fremmede luftarter eller gasser, man havde jo før oplevet, at luften på store museer af en eller anden grund pludselig blev dødelig, hvorved mange besøgende omkom foran montrene eller på vej op til gallerierne, hvor såkaldte aktivitetsgrupper udførte de mest karakteristiske bevægelser, som man kunne forbinde med den pågældende art.

At mere udviklede erindringer kunne fremstå så faretruende, kom virkelig bag på os alle som troede, at vi vidste hvad der var værd at vide om den art, de fleste af os tilhørte, nemlig homo ludens som en underbenævnelse til Homo sapiens.

Og her var jeg så - i min bedste alder, på min vante plads, blandt mine artsfæller, da det en almindelig fredelig morgenstund stod klart for mig, at der var al for stor en variation under denne sapiens-benævnelse. Det var et chok. Af de mere ubekvemme. Det varede en dags tid eller to, før jeg kunne gennemføre mine morgenritualer med samme glæde og fred i sindet,

som jeg ellers altid havde nydt under mit daglige bad i det lokale regnvejr. Fire gange om året måtte jeg sammen med andre, der lige som jeg havde tillagt sig denne vane, rejse til nye destinationer, hvor vejrliget kunne opfylde vores helt berettigede forventninger til benævnelsen ”eksistens under særlige vilkår” – den eneste luksus, der på nuværende tidspunkt var os forundt. Nogen sang mens vandet styrtede ned over deres nøgne kroppe, andre forsøgte at tænke, andre igen bevægede sig og udførte skrubbende bevægelser med deres arme. Enten på hinanden eller på sig selv. Så det er klart at forstå på dem, der i dag, så mange hundreder år efter at vores klode blev puffet ud af drift, at vi dengang havde et godt liv uden nogen overdrivelse. Det er også derfor, at erindringer fra dette begunstigede århundrede stadig har sin tiltrækning. Vi elsker at mindes dette århundrede. Det var som toppen, som hovedet på skuldrene af alle de andre foregående historiske momenter.

Jeg sad den morgen i mit laboratorium og nød en ny kunstig sol, som den bydel, hvori jeg boede, havde anskaffet sig for nylig. Siden vi var kommet for vane at kræve vores solsystemer optunedede eller nyistandsatte hvert nytår, var der ingen tvivl om, at alle følte sig gladere og sundere. Det var sjældnere og sjældnere, at man hørte de officielle båndindspilninger af de såkaldt gammeldags glædesytringer, vi var faktisk begyndt at le og fryde os ved egen privatkraft og uden generende mislyde. Personligt er jeg ikke i tvivl om, at det var reelle menneskelige tilkendegivelser for glæde og tilfredshed og forhåbning, ja ligefrem forventning. Hvis der pludselig dukkede mislyde op i disse programmer, så var de blevet plantet af fjendtlige forbipasserende kloder og skulle bare fjernes som bevoksning, man ikke ønskede i sin nærhed. I al stilfærdighed vil jeg her tilføje, at vi faktisk var mange, som agtede de naturlige blandede lyde højere end de rensede og sorterede jubeltilkendegivelser,

mange mere og mere syntes at foretrække, fordi de ikke krævede så stor en genkendelsens indsats, som visse af de gamle naturlyde gjorde. Jeg indlagde mig stor berømmelse ved at genkende lyden af faldende tøsne og et par jublende små børn, der var ved at trække en kælk ned fra 16. etage i et højhus.

Vi dyrkede vores erindringer og besang de gode gamle dage, hvor tøsne var tøsne og regnvejr decideret var regnvejr. Og jeg må indrømme, at det var under disse omstændigheder, jeg fik den vane at begynde alle skriverier med en fast vejrmelding, som jeg havde sammenstykket fra det dengang meget populære ”pressens radioavis” – som det kan forstås, var det dengang, der i sandhedens navn vitterligt stadigvæk blev givet ægte levende livsberetninger fra særligt usædvanligt vejrlig.

Og denne særlige dags morgen havde vi alle frydet os over en meddelelse, at jorden med nød og næppe havde undgået at støde sammen med en eller anden

vildfaren planet og stadig befandt sig i sin klassiske bane om solen. Selvfølgelig uden at vi kunne være helt sikre på, at den lyskilde, der for øjeblikket gjorde det ud for solen, var autentisk.

Det viste den sig at være, det var virkelig den rigtige sol, den gode gamle som havde været formørket adskillige gange af måner og andre planeter. Da denne sidste lykkelige solskinsdag, viste det sig senere at være tilfældet, opstod, kunne vi alle se, at syv lysende ringe kom til syne foran halvmånen og ved egen kraft snurrede ud i verdensrummet for at lande på månens sydlige horn. Det var ren livsglæde og de lyskilder, vi stadig har inde i os, når vi erindrer dette, kaldes ”den lykkelige leg”.

Når jeg fyldes af erindringen om denne dag, så kan jeg stadig fremkalde spontane glædesytringer og få selv nyfødte børn til at smile, selv om de jo ikke kan have deres egen erindring om det der foregik dengang, men må have fået glæden fra deres

mødrene eller fædrene ophav i form af ammemælk eller vuggesange.

Dette glade stemningsleje har vi senere udviklet adskillige genveje til ved hjælp af en særlig computerteknik, hvor de underliggende lyde, der er forbundet med enhver af disse glædesytringer, kan reproduceres og afspilles, således at ingen i princippet kan påstå, at der aldrig har været i det mindste lyde af denne oprindelige glæde i deres omgivelser.

Denne morgen havde jeg selv sat et ret velkendt latterbånd på, det var et bånd jeg havde fået tilsendt fra et forsøgscenter, hvor man havde opdaget en direkte helbredende kraft ved hørbare glædesytringer. Jeg kan godt lide at begynde dagen med den samme glæde som antikke tekster fortæller om, når de skal beskrive de sidste tider, før den gamle verden forsvandt. Jeg hører til blandt de mange, som stadig rent privat sætter de mest populære lydspor i gang for at kunne hensætte mig til disse særlige

morgenstunder, hvor fuglesang blander sig med fjerne landsbykirkeklokker, som igen blander sig med mere udefinerbare lyde fra hestetrukne selvbindere og helmekaniske møjspredere, kort sagt med landlivets ukrænkelige lydbilleder.

Det var mange år siden jeg havde gået morgentur, for hvor skulle jeg gå? Hvor skulle alle os gå, som stadig havde livlige erindringer om velsignede morgenstunder fyldt af blomsterdufte og letsvalende havvinde? Det er jo på nuværende tidspunkt det eneste som findes tilbage i vores private erindringer og som endnu ikke er blevet reproduceret med den naturlige ynde, som mange af os stadig forbinder med "tidlig morgenstund på landet fra de forrige århundreder". Derfor vil jeg blive ved med at afslutte disse mine morgenerindringer med aktive naturbeskrivelser, hvor jeg forsøger at gengive en eller to stemninger så tæt på de oprindelige stemningslejer, som det bare er mig muligt. Og jeg må indrømme, at det

undrer mig i en sådan grad, at jeg kan sige det er på grænsen til forbitrelse, at der på gamle lydoptagelser alt for ofte forekommer naturtro smaske-, spise- og fordøjelseslyde og lyden af mælk hældt fra papkarton i stedet for den rene morgenlyd af lærkesang og den gamle mælkekusks muntre morgenhilsener.

I sandhedens navn er der stadig mange, der har brug for de menneskeskabte naturlyde omkring morgenmadsspising for at kunne producere en fordøjelsestilstand, men for mig og en del andre er spytsekretion og den vellystfølelse, som dengang kunne fylde os med smagen af frisk kold mælk, forbundet med lyden af landlige, sommerlige kirkeklokker og flittige insekters summen.

Ak ja, det var dengang, nu har vi trods alt minderne tilbage, og det skulle ikke undre mig, om vi snart får de første autentiske lydoptagelser fra glade morgenmadspisere på lydsporene i de store morgenmadsrestauranter:

”Kom du gyldne morgenstund og fryd vores ører med lyden af den sprøde skorpe fra det friskbagte brød!” som vi altid sang.

Denne specielle morgen blev pludselig afbrudt af en lille, lidt forsagt stemme, som idet den meget undskyldte, at den afbrød morgengymnastikken på et tv-program, ville meddele, at en asiatisk enkekejsesinde var død. Vedkommendes stemme knækkede, og man kunne virkelig høre lyden af sørgegongoner og undertrykt gråd blande sig med hovslag fra ganske mange heste. Grunden til at jeg kunne høre, at det måtte være hestehove på marmorfliser var, at jeg for femten år siden havde redigeret lydsiden til en billedreportage fra en enke efter en kinesisk guvernørs begravelse; jeg var dengang ansat på en statslig tv-kanal som det nuværende folkestyre havde ment altid bragte meget belærende og politisk korrekte udsendelser fra et eller andet mægtigt asiatisk emperium. Imellem

gongongslag og lyden af sørgende tjeneres hulkende mumlen, havde udsendelsens redaktør ønsket, at jeg skulle infade lydene fra en stormflod, som meget naturtro væltede ind over rismarker, mens skrigene fra de arbejdende kvinder blandede sig med råbene fra mændene, der forsøgte at redde deres familier og brølende vandbøfler. Det havde været umuligt at få et nogenlunde harmonisk billede-lyd-forhold, så til slut havde jeg valgt at kvæle enhver lyd i en tiltagende stilhed. Resultatet havde været overmåde dramatisk, og jeg blev derefter ofte bedt om at finde specielt understregende lydsider til eksotiske reportager.

Og her sad jeg og blev mere og mere sulten. Selv den fjerne og uklare lyd af et rundstykke, som blev skåret over i tolv små bidder til et lille sultent barn, fik mine tænder til at løbe i vand. Barn eller ikke, min sult var så omfattende, at jeg virkelig rejste mig fra min stol, besluttede mig til på vejen ud efter en indkøbspose, at besøge det stedlige bageri, som

lå to opgange fra mig. Da jeg kom ned på gaden, så jeg der var kø i bageriet og den faktisk snoede sig omkring det nærmeste hushjørne. Jeg småløb, mest på grund af overraskelse over at se så mange mennesker, der var gået ud i samme ærinde som mig. Jeg forsøgte også at huske ordlyden af den sidste pressemeddelelse, som officielt var blevet sendt i går aftes angående madrationeringerne. Der havde ikke været meddelelse om restriktioner eller nedsat produktion af dagligt brød.

Nu var jeg nået ind i duften fra bageriet og lydbølger af mumlen og mennesker, der utålmodigt spurgte hinanden om, hvad der foregik, oversvømmede gadebilledet. Jeg måtte et kort øjeblik mase mig ind mellem to parkerede biler for at komme forbi et større opløb omkring en væltet kærre, som må have været lastet med kartofler eller jordskokker. En større gruppe kvinder i gaderengøringens grønne uniformer havde travlt med at regulere køen og

hastigt at stikke vildfarne rodfrugter i lommerne. Ved synet af deres travle anstrengelser for at skaffe sig noget spiseligt mærkede jeg igen min egen sult og besluttede mig for at stjæle, hvad jeg kunne få fat på hos dem, jeg stod tættest ved.

Jeg var stadig træt, måske var det rigtigere at sige udmattet og følte ingen trang til at kaste mig ud i en ubehagelig nærkamp for en kartoffel eller en jordskoks skyld, så jeg indså, at hvis jeg ville have noget at spise denne morgenstund, måtte jeg se at nå hen til vores skolekontor, hvor jeg vidste, at der ville være kaffe og fødselsdagskringle.

Vores skole havde 100 års fødselsdag, og jeg havde i fire dage arbejdet ganske hårdt og vedvarende for at overbevise en ministeriel embedsmand om rigtigheden i, at jeg var inviteret til morgenmad. Til slut havde han givet mig et adgangsstempel på min venstre hånddryg og svoret på, at han ikke ville have mere vrøvl med mig. Nu var jeg kommet så

langt frem i køen, at jeg kunne se, der kun var fire personer og en sikkerhedsvagt foran mig. Og i det øjeblik de var nået til mig i brøduddelingen, faldt det første store klamme regndryp. Uvilkårligt åbnede jeg min mund og stak tungen ud for at slikke væden i mig, men det var en underlig brændende smag jeg fik i munden, og hurtigt lukkede jeg munden igen og tørrede det indre af mine læber i jakkeærmet; jeg forstod, at det var syreregn, hvilket forundrede mig, for jeg kunne i dette øjeblik ikke huske, at jeg havde hørt meddelelser om vulkanudbrud i nærheden af hovedstaden. Helt automatisk spyttede jeg og fik endnu mere ubehagelig smag i munden; jeg var ret overbevist om, at det virkelig var ren syreregn, der faldt, og jeg kunne se, at andre omkring mig spyttede og forsøgte at beskytte deres øjne og næsebor mod regndråberne. Så så jeg lidt længere fremme en sort porthvælving og besluttede mig til at søge ly derinde – den gode ide havde flere andre også fået, så jeg blev

mast ind i portåbningen og stod et øjeblik efter med min ryg presset tæt op mod en lille søjle, der havde et gelænder fastspændt. Jeg syntes jeg genkendte gelænderet og besluttede mig til at følge det op ad tre trin, og uden at jeg kan sige hvorvidt den store tunge dør, der åbnede sig for enden af det lille gelænder, var den rette eller ej, så masede jeg ind igennem gruppen af folk som ventede foran døren, som pludseligt gav efter for vores kroppers pres og åbnede sig modvilligt. I fem minutter fulgte jeg strømmen af masende mennesker og fik samlet tankerne så meget, at jeg besluttede mig til at søge helt ud langs væggen, så jeg eventuelt kunne redde mig ind ad en døråbning eller en anden åbning i muren. Der var mørkt, hvor jeg stod, men jeg var sluppet væk fra den store gruppe masende mennesker. Langt væk til højre for mig var der et par flimrende lys, som flakkede hen over en murstensvæg – det lignede allermest lyset fra en minearbejderhjelme, og jeg spekulerede på, hvor jeg

mon var på vej hen.

Jeg havde en fornemmelse af at kende væggen og det der underlige halvllys, som mere skjulte end oplyste omgivelserne. Så var der en meget venlig stemme, som sagde: Vil De være venlig at stille Deres sko i reolen? Jeg kneb øjnene sammen og forsøgte at skelne forskellige skygger og nogle ganske store aflange former lidt mere tydeligt, så jeg kunne finde den skohylde, der blev talt om. Jeg bevægede mig endnu længere frem, der var en ganske behagelig kølighed omkring os på dette tidspunkt, og det var som om strømmen af menneskelige bevægelser aftog, ligesom var mere forbundet med en dyb vejtrækning.

Så fik jeg omsider øje på den omtalte skohylde og forstod pludselig, hvor jeg var. Jeg befandt mig i det yderste kapel i den mægtige valfartskirke, hvorigennem man ved særlige højtider plejede at lade vandet strømme fra den nærliggende flod. Nu kunne jeg også igennem en voldsom larm høre et

af korene fra den store bygnings indre. Af en eller anden grund genkaldte jeg en række billeder fra mit indre øje af halvtomme kirkebænke, som alle var bygget, så indgangen til dem var tre trin højere end kirkegulvet. Jeg faldt i mit første forsøg på at klatre op over trinene og skrabede mit venstre knæ på en kokosmåtte, der var slået på trinnet. Så kom jeg på benene og trådte ind i kirkestolen og satte mig ned. Der var lige netop en plads til mig, og det undrede mig, men jeg følte mig ganske godt tilpas. Så spyttede jeg på mit lommelærklæde og gav mig forsigtigt til at rense den hudafskrabning på mit knæ, jeg havde pådraget mig på vej op ad de tre trin.

Jeg lænede mig tilbage i stolen, den var kølig og umagelig som kirkebænke ofte er det. Foran på bedehylden lå der en bønnebog, som ejendommeligt nok havde mit navn i sig; jeg kunne se det var skrevet med en lidt stejl håndskrift, jeg formodede, at jeg selv havde skrevet mit navn.

I det hele taget befandt jeg mig bedre og bedre. Der hang en pude nede over fodskamlen, og jeg kunne se, det var meningen, at den skulle man knæle på, det forekom mig at være en behagelig service, og det varede heller ikke længe, før jeg kunne udskille den sidste kanondel af den hellige messe, hvorfor jeg sluttede, at det måtte være søndag og jeg altså var i kirke.

Nogle rækker foran mig i den næsten fyldte kirke opstod der lidt uro; man var ved at samle kollekten ind, og jeg gav mig til at rode i mine lommer for at finde de mønter, jeg vidste, jeg altid lod ligge der, netop af hensyn til disse idelige, hellige indsamlinger.

Det var et tyvekronestykke, det forekom mig rimeligt, så da indsamlingskurven kom til min række, var det med en behagelig følelse af genkendelse og accept af situationen, uanset hvad den måtte vise sig at være, at jeg lod mit pengestykke droppe ned og lod kurven passere videre til de, der var bag mig. Jeg

følte mig hjemme, som jeg sad og hyggede mig i min store vinterfrakke, og organisten gav sig til at spille forspillet til en salme, jeg altid havde holdt meget af.

Og en af disse gode tanker, som hører denne slags oplevelser til, bemægtigede sig mig: hvad enten jeg stadig er i live eller allerede død, kan være det samme; øjeblikket var mættet af levet tid og behagelige erkendelser, og det var virkelig af hele mit hjerte, jeg kunne ønske min sidemand, en ung meget velklædt herre, som lugtede af alkohol og mølkugler, men i øvrigt opførte sig upåklageligt ”Guds fred og må du i dit liv finde frem”.

[FINGERPRINT]

[FINGERPRINT] er et non-profit foretagende, styret af en 'non-redaktionsgruppe', der udelukkende står for at udvælge og invitere etablerede forfattere og distribuere disses udgivelser.

[FINGERPRINT] har til hensigt at facilitere udgivelser af spontane litterære tekster, hvor de af forlaget inviterede forfattere agerer skribenter såvel som korrekturlæsere og redaktører.

[FINGERPRINT] ønsker med udgivelserne at skabe så stor tilgang til litteraturen som muligt. Det begrænsede tekstuelle omfang, det praktiske format, samt det at hæfterne er gratis, betyder at bøgerne kan læses på stedet uden videre overvejelser: Udgivelserne varer en kop kaffes tid; det er en litterær indsprøjtning, en form for *instant litteratur*. Samtidig beriges læseren med et unikt værk i et begrænset oplag.

[FINGERPRINT] udgives under manifestet af september 2008

MANIFEST AF SEPTEMBER 2008

[FINGERPRINT] er gratis.

[FINGERPRINT] er altid en dansk forfatters tekst skrevet specifikt til formatet.

[FINGERPRINT] har altid formatet A6.

[FINGERPRINT] må ikke overstige 2000 ord.

[FINGERPRINT] er alle genrer inden for fiktion.

[FINGERPRINT] har ingen redaktionel instans der bedømmer tekstens indhold, så længe forfatteren holder sig inden for manifestet.

[FINGERPRINT] pålægger den pågældende forfatter selv at læse korrektur.

[FINGERPRINT] udgives altid med den pågældende forfatters fingeraftryk på omslaget.

[FINGERPRINT] udkommer fire gange om året.

[FINGERPRINT] skal være at finde i boghandlere, bogcaféer og andre litterære rum.

[FINGERPRINT] udkommer altid med pomp og pragt.

[FINGERPRINT] trykkes i 250 nummererede eksemplarer.

[FINGERPRINT] genoptrykkes ikke.